

ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹԷՐ

Դ. — Չորրորդ և վերջին կէտ մըն ալ մեր Հօր բնակութեան վայրն է: «Հայր մեր որ յերկինս եսո՛ւ Այո՛, մեր Հայրը մեքե- նական երկինքն է, հոն կը բնակի. այն յաւիտենական գունտերը Ան կը վարէ ի- րենց ծիրերուն վրայ, արեւները, մոլո- րակները, արբանեակները Ան իրարու կը զօդէ իր անտեսանելի և ամենակարող ձեռ- քերովը: Սաղմոսերգուն ալ՝ հիացած եր- կնաւոր Հօր երկնաւոր փառքերուն վրայ՝ հոգիին բոլոր խանդովը կ'երգէ. «Երկինք պատմեն զփառս Աստուծոյ, և զարարածս ձեռաց նորա հաստատութիւն»: Ան կը հը- րամայէ մակընթացութեան. Անոր մատ- ները գծեցին շրջագիծերը ծովուն. Ան էր որ ըսաւ, «Հոս թող հանգչին ու դադրին փրփրայոյզ ալիքներ»: Անոր նայուածքը

մադրելու, բայց կամովին կը հրաժարի դի- մադրելէ, Տիրոջը նուիրելով ինքզինքը: Այսպիսի է ահա այն իրողութիւնը, որմէ պէտք է մեկնինք, մեր քրիստոնէական հաւատքին ուժովը քննելու համար թէ ի՞նչ է կրօնքը իր էութեանը մէջ: Մէկ կողմէն ուրեմն անհունը, զոր կրօնը կը ցուցնէ մեզի՝ կ'իշխէ մեր վրայ, և մենք բոլորովին իր տիրապետութեան տակ կը մնանք, և միւս կողմէ այն անհունը մեզի կ'երեւի կերպարանքին տակ անջատ անձ- նաւորութեան մը, որուն դիմադրելուն ա- զատ կը զգանք ինքզինքնիս՝ Աստուծոյ և մարդուն չփումէն, այդ չփումը տեղի ու- նեցած վայրկեանին՝ նոյնիսկ, կը կատար- ուի կրկնակ երեւոյթի մը հաստատումէն: Առաջին պարագային՝ ետ կը ջնջուի, գի- տակից իր տկարութեանը կը հնազանդի ան ու անձնատուր կ'ըլլայ: Երկրորդ ազ- դեցութեան տակ, ընդհակառակն, ետ կը հաստատուի: Իր բարոյական արժանաւո- րութիւնը զօրացած, տիեզերքին երեսին՝ ինքզինքը պատասխանատու և ազատ կը զգայ իր գործերուն համար:

Բռնկցուց բեւեռային աստղը, միակ առաջ- նորդը մոլորեալ ծովագնացին: Ան իրարու կը յաջորդեցնէ տարիին քառահոլով եղա- նակները. Անոր ժպտը կը թրթռացնէ գար- նան գաղջ արեւը ու ձմրան ձիւնը սպիտա- կափառ. բոլոր տարրերը Անոր ծառաներն են հլու և հնազանդ. Անոր հրամանին կ'ան- սան ու պատուէրներէն չեն շեղիր. Ան կը խոնարհեցնէ լեռները ու կը բարձրացնէ ձորերը: Անոր հինաւուրց և ամենօրեայ հրաշքները իր յաւիտենական ներկայու- թիւնը կը ցուցնեն Ռեութեան մէջ. որով- հետեւ, երկիրը իր լրութիւնով Տիրոջ կը վերաբերի: Անոր նախախնամութիւնը Ռե- նութեան մէջ անխախտ է ու անսասան: Այնպէս որ բոլոր երկինք ու համայն տիե- ղերք՝ իր այլազան ձայներով՝ ազօթք մըն են Անոր սուրբ անուան ուղղուած: Այո՛, նա երկինքներու երկինքին մէջն ալ է, և հոն կը տիրէ իր հզօր զօրութեամբ. հոն ուր հրեշտակները երեքսրբեան սաղմոսա- ցութիւնով գովեստը կը հրւսեն իր սուրբ անուան, հոն ուր մարտիրոսներ ու վկաներ փրկչին խոցուած, արիւնահոս կողին աղ- բիւրէն կը մաքրուին, անմեղ Գառնուկին անունը օրհնելով, հոն ուր սրբոց դասերու օրհնեղութիւններն ու ալելուներ, իբրեւ աշատ ջուրերու ձայնը՝ կ'արձագանգեն եր- կինքի խորութիւններուն մէջ, հոն է մեր երկնաւոր Հայրը: Այո՛, Ան որ երկինքնե- րու կը տիրէ, Ան է մեր Հայրը, ի՞նչ փառք մեզի համար: Ուրեմն, «Րէչափ վերանայու ենք մեզքի ստորնութիւններէն: Ժողովողի գիրքին մէջ իմաստունը մեզ կը խրատէ. «Մի՛ փութար բերանով քով, և մի՛ վաղ- վաղեսցէ սիրտ քո հանել զբանս առաջի Աստուծոյ, զի Աստուած յերկինս է և դու յերկրի. վասն այսորիկ եղիցին բանք քո սակաւք» (Ժող. Ե. 21): Ուրեմն, «Րէչափ հոգ տանելու ենք մեր սիրտին ու կեան- քին մաքրութեան՝ երկրի վրայ ըլլալու հա- մար երկինքի բնակիչները. որովհետեւ, մեր Հայրը երկնաւոր է, պէտք է մենք ալ եր- կնային ծագում ունեցողներու պէս ապ- րինք: Թագաւորի մը որդին աղքատի մը կեանքը կ'ապրի՞. իշխանի մը որդին խո- զարածի մը վիճակովը կը շատանա՞յ. փափ- կութեանց ու վայելչութիւններու մէջ մեծ- ցող մը անհանգիստ ու չարքաշ կեանքի մը մէջ մնալ կ'ուզէ՞: Նոյնը պէտք է ըլլայ

Ե.

նաև մեզի համար. մենք երկնաւոր Հօր մը որդիներն ենք, ու երկնաւորներու պէս պէտք է ապրինք. թէև երկրի վրայ կ'ապրինք, բայց երկիրը մեր մէջ չապրիր. աշխարհի մէջ կ'ապրինք, բայց աշխարհ պէտք չէ որ մեր մէջը ապրի:

Ուրեմն, քիչ մը պարզած եղանք, թէ Աստուած մեր Հայրն է, ամենուն Հայրն է, մեր և ամենուն երկնաւոր Հայրն է: Հետեւաբար, այս երկու հարցումներով վերջացնենք մեր խորհրդածութիւնները:

ա) Ի՞նչ են մեր պարտականութիւնները մեր երկնաւոր Հօր հանդէպ: Բ) Նաև մեր եղբայրներուն հանդէպ:

ա) Եթէ բաղդատելու ըլլանք մեր երկնաւոր Հայրը երկրաւոր հայրերուն հետ, պիտի տեսնենք թէ ո՛րչափ մեծ ու անչափելի է տարբերութիւնը: Մեր երկրաւոր հայրերը, որ չար ալ կրնան ըլլալ, բարի նուէրներ կուտան մեզի. ուրեմն, ո՛րչափ աւելի մեր երկնաւոր Հայրը, որ բարի է և ազբիւրը բոլոր բարութեանց: Հայր բառը ամենասուրբ և ամենախորին նշանակութիւն մը ունի: Ան կը յայտնէ սէր. այո՛, անսահման սէր մը զոր կը գտնենք մեր երկնաւոր Հօր վրայ, և որ կատարելապէս յայտնուեցաւ իր Միածնին մարդկութիւնովը և Գողգոթայի տաճնապնդուն ու չարչարանքներուն անձնատուր ըլլալովը, որով տիեզերականացաւ այն մեծ ճշմարտութիւնը, թէ «Աստուած սէր է». և ասոր համար կրնանք ըսել, թէ Աստուած կը սիրէ մեզ: Թէև մեր երկրաւոր հայրերն ալ կը սիրեն մեզ, բայց կարելի չէ բաղդատել անոնց հունաւոր ու տկար սէրը երկնաւոր Հօր անհուն և զօրաւոր սիրոյն հետ: Նաև մեր երկնաւոր Հայրը կը հոգայ մեզ, իր հոգածութեան քիւրաւոր փաստերը կը տեսնենք մեր ամենօրեայ կեանքին մէջ. որչափ արկածներ, որչափ վտանգներ կուգան կ'անցնին մեր վրայէն, որոնց պիտի ենթարկուէինք՝ եթէ հոգածութեանը տակ չըլլայինք մեր երկնաւոր Հօր: Ան ո՛չ միայն կը հոգայ մեզ, հապա նաև իմաստութեամբ կը հոգայ, մեր շատ մը անկանխատես ու տգէտ խնդիրքներուն չապատասխանելովը, մեր շատ մը բաղձանքները չգահացնելով իսկ կը հոգայ մեզ՝ իր ամենագէտ իմաստութեամբ որ տիեզերքը կը պարփակէ: Մեր երկրաւոր հայրերը չեն գիտեր

թէ ապագային ի՞նչ կը սպասէ թէ՛ իրենց և թէ՛ մեզի, մինչև իսկ վաղուան մասին բան մը չեն գիտեր. բայց երկնաւոր Հօր համար յաւիտենականութիւնն անգամ զաղտնիք չունի. Անոր իմաստութիւնը անհունօրէն վեր է մարդկային հասողութենէն: Ան ունի նաև զօրութիւն, ամենակարող զօրութիւն: Որչափ կը խշխշան սիրտերը մեր երկրաւոր հայրերուն, եթէ իրենց մեզի համար կատարելի մէկ պարտականութիւնը վեր ըլլայ իրենց կարողութենէն, որչափ կը ցաւին անոնք՝ եթէ չկարենան պահանջը բաժնի տալ մեր հոգածութիւնը ունենալ մեզի: Բայց, Աստուածային սիրտը այդպիսի ցաւ մը չունեցաւ և պիտի չունենայ, որովհետև ինչ որ ընել ու շնորհել ուզէ մեզի՝ իր ամենակարողութեան սահմանին մէջ կ'իյնայ: Ահա ասոնք և ուրիշ անսպառ ստորագիծներ ունի մեր երկնաւոր Հայրը, որուն դէմ մենք ալ շատ մը պարտականութիւններով օժտուած ենք: Պէտք է վստահիլ Անոր, որովհետև Ան է վստահութեան և ապահովութեան Վէմը՝ Ժամանակին յարաբաղիս ալիքներէն անսասան: Պէտք է սիրենք զԱյն փոխադարձ սիրով մը: Բայց, մեծ է մարդկային տկարութիւնը. ինչպէ՞ս կարելի է մեզ սիրել զԱյն նոյն սիրով, որով նախ ինք սիրեց մեզ: Երանի՛ թէ մեր սիրտերը կարող ըլլային տանիլ անհուն սէրը իր լիութիւնով: Պէտք է յարգենք զինքը, յարգենք իր անունը, իր տունը և ամէն ինչ որ իրեն կը վերաբերի: Եթէ յարգանքն ու ակնածանքը բնական պարտականութիւն մըն է մեզ մեր երկրաւոր հայրերուն հանդէպ, որչափ աւելի երկնաւոր Հօր հանդէպ, որովհետև Ան իր սրբութիւնով, սիրով, գթութիւնով ու փառքով յաւիտենապէս արժանի է մեր, ո՛հ, յաճախ թերի յարգանքներուն: Պէտք է նաև մեր բոլոր անձնուիւրերը Անոր գործին և Անոր փառքին, և արդէն աւելի բան մը ըրած չենք ըլլա՞ր՝ եթէ իրենք իրեն տանք մտադիւր սիրով. մեր կեանքը, կարողութիւնները, ձիրքերն ու ճոխութիւնները իրմէ տրուեցան մեզի, ու զանոնք իրեն մատուցանել մեծագործութիւն մը չկրնար համարուիլ մեզի համար: Իրեն կը պարտինք նաև հնազանդութիւն: Հնազանդիլ իր սուրբ կամքին, հնազանդիլ իր նախախնամութեան բոլոր բերումներուն, հնազանդիլ այն ամէն

կարգադրութիւններուն որոնք իրմէ կը կատարուին մեզի՝ ամենուս համար: Եւ այս հնազանդութիւնով իրեն կը պարտինք նաեւ բացարձակ հաւատք մը, ինչ որ ալ բերեն մեզի կեանքին անակնկալները, հերիք է որ ինք պատրաստէ մեր սեղանը, ինք լեցնէ մեր բաժակը:

բ) Եւ մեր պարտականութիւնները մեր եղբայրներուն հանդէպ են սէր, բարեացակամութիւն, օգնութիւն, յարգանք, անխախտ ձեռնութիւն, ներողամտութիւն, բարի օրինակ, քաջալերութիւն և այն ամէն պարտականութիւնները, որոնք մեր վրայ կը դնեն բարի խղճմտանք մը: Վերջապէս, մեր եղբայրներուն հետ ապրիլ իբր նրկնաւոր Հօր մը զաւակները: Բայց, ընդհակառակը, այս բաղձալի յատկութիւններէն շատ քերեն անգամ չեն գտնուիր մեր վրայ:

Ահա, Տէրունական Աղօթքին երեք բառերէ բաղկացեալ այս մուտքին մէջ կը բովանդակուի ճշմարիտ բարոյագիտութիւնը, երբեակ մեծ հիմնաքարերը, որոնց վրայ կանգուն կը մնայ բարոյական աշխարհը, — Աստուած, ընկերը և անձը: Ուրեմն, յայտնի չէ՞ որ մեր կարծածէն շատ աւելի մեծ նշանակութիւն ունին այս քանի մը պարզ բառերը. — «Հայր մեր որ յերկնս ես»: Երանի՜ թէ խորին հասկացողութեամբ մը կրկնէինք զայն:

Պ.

«ՍՈՒՐԲ ԵՂԻՑԻ ԱՆՈՒՆ ԲՈ»

Տէրունական Աղօթքին ոսկեղէն մուտքէն ետքը եկող այս առաջին հայցուածը, որ փառատրական է միանգամայն, մէկն է այն երեք հայցուածներէն, որոնք Աստուծոյ Անուան, Թագաւորութեան և Կամքին, — մէկ խօսքով Աստուծոյ — կը վերաբերին: Մինչդեռ մնացեալ երեք վերջին հայցուածները մարդոց համար են:

Անուն քո, Աստուածային անուն համար կ'ըսուի հոս, և անոր սրբութեան բաղձանքը մեր սիրտերուն ամենէն անձկագին հայցուածը պէտք է ըլլայ: Այս ունի շատ խորիմաստ նշանակութիւն մը:

Ա. — Աստուծոյ անունը ինքնագոյ է, այսինքն ոչ ոք տուած է զայն Անոր: Բայց նորէն մեր Աստուծոյ վրայ ունեցած գա-

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԱՆԱՌԻԿ ԲԵՐԴ

Կուսակցութիւնները, մանաւանդ «միջազգային բարձր քաղաքականութիւն» (իմա՝ արկածախնդրութիւն) խաղացող կուսակցութիւնները՝ հայ կեանքին համար անվստահելի և փեսասկար հռչակելէ եւ անոնց արհեստով «գործիչ» պետերուն անխոստովանելի ախորժակները (ես և զերպան) մերկացնելէ ետք՝ ըսինք՝ թէ մեզի համար է՝ և պիտի ըլլայ վստահելի հաս-

ղափարը, Անոր անունով մեր միտքերուն մէջ պարզուած հասկացողութեան ծայրագոյն սահմանը, Անոր անուան արտայայտած Աստուածը, բուն իսկ Աստուծոյ իսկութիւնն ու էութիւնն է չենք կրնար ըսել, որսվհետեւ, մենք մեր հունաւորութեամբ և սահմանաւոր իմացականութեամբ չենք կրնար անհուն Աստուծոյ մը անհուն ստորագելիքները իրենց ամբողջական լիութեան մէջ հասկնալ: Բայց, նորէն ասով ըսել ալ չեն ուզեր թէ զԱստուած հասկնալ բոլորովին չենք կրնար: Անոր գոյութիւնը վստահելի հաւանականութիւն մը իսկ ըլլայ, նորէն այն մեր միտքերուն համար բոլորովին անըմբռնելի չէ, որովհետեւ, այս չգիտականութեան յատուկ ծիծաղելի կերպ մը պիտի ըլլար: Այո՛, մենք զԱստուած և Անոր անուն մեր միտքերուն մէջ արթնցուցած գաղափարները կըրնանք հասկնալ, մեր սիրտերը կը զգան Անոր համար, ու այս ճշմարտութիւն մը, նոյնիսկ դարաւոր ու նուիրական ճշմարտութիւն մըն է: Բայց, նորէն, մարդկութիւնը զԱստուած իր Յայտնութեան աստիճանականութեան մէջ ճանչցած ու հասկցած է. որովհետեւ, ինչպէս ըսինք երբ Անոր Հայրութեան վրայ կը խօսէինք, ըսկիզբէն ի վեր տարբեր՝ զարբեր և ժամանակներու մարդիկը՝ միեւնոյն գիտութիւնն ու հասկացողութիւնը, նաեւ զգացումը չեն ունեցած Անոր ու Անոր անուն մասին: Բայց, Աստուածային Յայտնութիւնը, արեւու պէս, իր աստիճանական ծագումն ու ծաւալումը ունեցած է:

ԳՐ. ՍՐԿ. Հ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

(Նախընկալելի՛ 6)